

EEN AMSTERDAMSCH HEILIGENKALENDER

VAN DE 16DE EEUW.

DOOR

PROF. DR. H. C. ROGGE.

ET Calendarium, dat hieronder wordt medegedeeld, is gedrukt op een strook papier van 31 Ned. dm lengte en ongeveer 12 breedte, met roode en zwarte inkt en gothische letters. De woorden, die rood zijn gedrukt, zijn hier met een cursief-letter gezet. Deze kalender, misschien door een kloosterbroeder gemaakt, zal hebben moeten dienen, om geestelijken en leeken de dagen der heiligen van elke maand in het geheugen te prenten. Voor de leeken waren de 1ste en 3de regels van elke maand bestemd, die de namen der heiligen of de titels der feestdagen in het Nederlandsch vermelden. De 2de en 4de regels behelzen de opgave van dezelfde namen en titels, hier en daar nog met enkele vermeerderd, in een Latijn, dat wel voor niemand leesbaar zal zijn. In navolging van de metrische martyrologiën der middeleeuwen, heeft de maker van dit Calendarium zijn best gedaan om Latijnsche versregels te maken van woorden en fragmenten van woorden. Hij, die deze lettergrepen, waarvan de beteekenis hem natuurlijk verklaard was, van buiten had geleerd — en daartoe was de kalender volgens het opschrift bestemd — wist precies welke kerkelijke feestdagen er in iedere maand van het jaar voorkwamen. Dit Calendarium moge in ons oog een meesterstuk zijn van onverstand en kinderachtigheid, aan weinig ontwikkelden heeft het in dien tijd zeker goede diensten bewezen.

Het zou mij niet volkomen gelukt zijn om het stuk leesbaar te maken, door het ontbrekende tusschen [] in te vullen, indien ik, dank zij de vriendelijke tusschenkomst van Pater VAN SCHYNDEL van de Krijtberg alhier, niet ware voorgelicht door Pater W. J. VAN HOOFF te Maastricht. In elk brevier, dat hier te lande in de 15de eeuw geschreven, en in het martyrologium, dat in deze streken gebruikt werd, komen dezelfde namen voor. Ook het martyrologium, dat in vol. 6 van de Acta SS. Junii voorkomt, en door het geheele Westen was aangenomen, gaf mij den sleutel aan de hand, om deze raadselachtige lettergrepen te verklaren. Enkele moeielijkheden bleven er echter over. De lettergreep *le* kon of tot *Leonis* (Juni) of tot *Lebuius* (Juni of Nov.) aangevuld worden, maar in den 2^{den} regel van Nov. wist ik er geen weg mee. *Galle* (Oct.) is als een vocativus beschouwd (het is meestal niet duidelijk in welken casus de namen moeten staan), doch het zou ook kunnen zijn, zooals Pater VAN HOOFF gist, dat dit *le* soms niets anders is dan het ouderwetsche *lij*, hetwelk de scholastici wel zetten, waar wij het Grieksche *τό* vóór een Latijnsch woord plaatsen. Misschien is er dus in Jun; geen Leo bedoeld, hoewel er op dien dag een gevierd wordt, en zal voor Galle moeten gelezen worden: Gallus (of Galli) le Lucas. Eindelijk wil ik nog doen opmerken dat *CIsio* (Jan.) Circumcisio beteekent, dat door *Crux* in Mei de Inventio crucis wordt aangeduid en door *Crux* in September de Exaltatio crucis.

CLAES PAETS is blijkbaar niet de drukker van dit stuk. Wij kennen hem als de uitgever van de Souterliedekens in 1613. Hij woonde toen in de Warmoesstraat in het Vergulde A. B. C. Waarschijnlijk had hij al jaren lang het boekhandelaarsvak aldaar uitgeoefend; het is althans niet te onderstellen, dat deze Kalender door hem zal zijn uitgegeven, nadat Amsterdam geus was geworden. Bij het weinige, dat ons tot dusverre bekend is van de Amsterdamsche drukkers en uitgevers in de 16de eeuw, is dit kleine document ook in dit opzicht niet zonder waarde.

